Valiokunnan mietintö StVM 32/2018 vp─ KAA 3/2018 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kumotaan HE 124/2017 vp

JOHDANTO

Vireilletulo

Kumotaan HE 124/2017 vp (KAA 3/2018 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- aloitteen tekijä Martin-Éric Racine
- tutkimuspäällikkö Minna Kivipelto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- asiantuntija Joni Rehunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Kansaneläkelaitos
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan, että eduskunnan hyväksymä Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (1138/2017, työttömyysturvan aktiivimalli) kumotaan välittömästi.

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Aloitteen sisältö

Kansalaisaloitteessa vaaditaan, että niin sanottua aktiivimallia koskevat lainmuutokset kumotaan välittömästi. Työttömyysturvalakia (1290/2002) muutettiin 1.1.2018 alkaen siten, että työttömyysetuutta alennetaan 4,65 prosenttia 65 päivän ajaksi, jos työtön ei ole osoittanut riittävää aktiivisuutta edeltävien 65 maksupäivän eli noin kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana. Aktiivisuusehto katsotaan täyttyneeksi, jos henkilö on tarkastelujaksolla työskennellyt vähintään yhden kalenteriviikon verran työssäoloehtoa kartuttavassa työssä tai ansainnut yritystoiminnasta vastaavaa tuloa taikka osallistunut vähintään viisi päivää työllistymistä edistäviin palveluihin. Aktiivimallin tavoitteena on lisätä työllisyyttä kannustamalla työttömiä työnhakijoita aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen työnhaussa koko työttömyyden keston ajan.

Aktiivimallin käyttöönoton yhteydessä työttömyyden alussa olevaa työttömyysturvan omavastuuaikaa lyhennettiin seitsemästä päivästä viiteen päivään. Kahden omavastuupäivän vähentäminen paransi kaikkien työttömien työttömyysturvan tasoa työttömyyden alussa. Toisaalta työttömyyden jatkuessa aktiivimalli lisäsi omavastuupäiviä niillä, jotka eivät täytä täysimääräisen työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä olevaa aktiivisuusvelvoitetta. Uusien omavastuupäivien tavoitteena on, että työttömät aiempaa enemmän hakeutuisivat myös lyhytkestoiseen ja osa-aikaiseen työhön ja pyrkisivät parantamaan edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille, millä pyritään ehkäisemään työttömyyden pitkittymistä.

Aktiivimalli koskee niin työmarkkinatuen, peruspäivärahan kuin ansiopäivärahankin saajia. Aktiivimallia ei kuitenkaan sovelleta henkilöön, joka työttömyysetuuden rinnalla saa jotakin työkyvyttömyyteen tai vammaan perustuvaa etuutta tai jolla on ensiasteessa vireillä työkyvyttömyyseläkehakemus. Sitä ei sovelleta myöskään omais- tai perhehoitajiin.

Kansalaisaloitteessa todetaan, että aktiivimallin johdosta työttömyysturvaa leikataan aina kun työnhakijan ponnistukset oman työllisyytensä edistämiseksi eivät ole tuottaneet tuloksia. Aloitteessa huomautetaan, että rekrytointipäätöksen tekee viime kädessä työnantaja ja että työvoimaviranomaiset päättävät työllisyyspalvelujen alueellisesta tarjonnasta ja osallistujien valinnasta palvelujen piiriin. Aloitteessa katsotaan, että aktiivisuusehdon täyttyminen ei näin ollen ole työnhakijan omasta toiminnasta kiinni ja siksi aktiivimalliin pohjautuvat päivärahaleikkaukset ovat kohtuuttomia.

Aktiivimallin vaikutukset

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti jo aktiivimallia koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä (StVM 22/2017 vp) huomiota siihen, että esitykseen liittyy alueiden työpaikkatarjonnan ja työnhakijoiden työllistymisedellytyksien erilaisuudesta johtuvia ongelmia, joita nostettiin esille myös hallituksen esityksessä (HE 124/2017 vp) ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 45/2017 vp). Aktiivisuusedellytyksen täyttymiseen vaikuttaa työttömän työnhakijan oman aktiivisuuden lisäksi eri alueilla tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja niiden laatu. Lisäksi työllistymistä edistävien palvelujen saatavuus ja esimerkiksi palkkatuetun työn mahdollisuudet vaihtelevat eri puolilla maata.

Eduskunta edellytti aktiivimallia koskevat muutokset hyväksyessään, että uudistuksen vaikutuksia tulee seurata tarkasti ja tarvittaessa tulee laajentaa keinoja, joilla aktiivisuusedellytyksen voi täyttää, jos ilmenee, etteivät ehdotetut keinot ole riittäviä estämään aktiivisesti työnhakua tai palveluun pääsyä yrittäneen työnhakijan joutumista vähennetylle etuudelle (EV 184/2017 vp). Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti tärkeänä, että uudistuksesta tehdään seurantatutkimus ja arvioidaan uudistuksen vaikutuksia henkilöiden myöhempään työllistymiseen ja taloudelliseen hyvinvointiin sekä tehdään vaikuttavuusarviot myös eri ryhmille esimerkiksi sukupuolen, iän, koulutustason, asuinalueen ja työttömyyden keston mukaan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saamien tietojen mukaan aktiivimallin vaikutuksia seurataan tilastotietojen avulla sekä kolmessa eri selvityshankkeessa, joissa arvioidaan erikseen aktiivimallin vaikutuksia työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saajiin, ansiopäivärahan saajiin sekä siihen, miten aktiivimalli on vaikuttanut työttömien työllistymiseen ja työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen sekä palveluiden tarjontaan ja sisältöön. Valiokunnan saamien asiantuntijaarvioiden perusteella aktiivimallin vaikutuksia on vielä liian varhaista arvioida, koska selvityshankkeet ovat vielä kesken ja tietoa aktiivimallin vaikutuksista on kertynyt vasta kolmelta 65 päivän tarkastelujaksolta.

Tilastotietojen perusteella alennettua työttömyysetuutta sai ensimmäisellä aktiivimallin tarkastelujaksolla vuoden 2018 huhti-kesäkuussa noin 150 000 henkilöä. Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saajista 97 000 henkilöä (38 %) ja ansiopäivärahaa saajista 54 000 henkilöä (32,8 %) sai etuuden alennettuna.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tilastotietojen perusteella aktiivimalli näyttää kohdistuvan työttömyysetuuden saajiin ikäryhmittäin ja alueittain epätasa-arvoisesti. Aktiivimalli on alentanut erityisesti iäkkäiden työttömien työttömyysetuutta. Elokuuhun 2018 mennessä alennetun ansiopäivärahan saajista joka kolmas oli täyttänyt 60 vuotta. Alennettua työttömyysetuutta saaneita oli maantieteellisesti eniten ltä-Suomessa, Uudellamaalla ja käsivarren Lapissa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työttömien työnhakijoiden alueellinen jakautuminen ja vaikeasti työllistyvien työttömien määrä otetaan huomioon työllisyysmäärärahojen jakamisessa niin, että rahaa kohdistetaan alueille, joissa sille on eniten tarvetta. Lisäksi valiokunta painottaa työllisyyttä tukevien palvelujen kehittämistarpeita. Palvelujen tulee vastata paremmin eri kohderyhmien tarpeeseen. Erityisesti vaikeasti työllistyville, pitkäaikaistyöttömille ja ikääntyville tulee olla tarjolla riittävästi heidän tilanteeseensa sopivia työllistämispalveluja niin, että aktiivisesti työnhakua tai palveluun pääsyä yrittäneen työnhakijan joutumista vähennetylle etuudelle voidaan vähentää nykyisestä.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että perustoimeentulotuen saajien määrä on kasvanut aktiivimallin käyttöönoton jälkeen. Vuonna 2018 perustoimeentulotuen saajia oli 7,4 prosenttia väestöstä eli 408 393 henkilöä, mikä on 5 829 henkilöä enemmän kuin edellisenä vuonna. Valiokunta painottaa, että tilastotietojen perusteella ei voida arvioida, miten suuri osuus toimeentulotuensaajien kasvusta johtuu aktiivimallista, koska saajamäärien nousuun vaikuttavat monet eri tekijät, kuten esimerkiksi asumismenojen nousu. On kuitenkin selvää, että ensisijaisen etuuden alentaminen aktiivimallin johdosta lisää viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta ja myös uusia toimeentulotuen saajia. Valiokunta painottaa, että aktiivimallin vaikutusta toimeentulotuen saajien

määrään tulee seurata, koska toimeentulotukiriippuvuus nostaa työllistymisen kynnystä ja johtaa helposti työttömyyden pitkittymiseen.

Aktiivimallin kehittäminen

Valiokunta katsoo, että aktiivimalliin kohdistettu voimakas kritiikki ja nyt käsiteltävänä oleva aloite osoittavat, että aktiivimallissa on epäkohtia. Malli ei ole kaikissa tilanteissa tarjonnut työllistymään pyrkineelle ja palveluun pääsyyn yrittäneelle työnhakijalle riittävästi keinoja osoittaa aktiivisuutta estääkseen joutumista vähennetylle etuudelle.

Valiokunta pitää hyvänä, että joihinkin havaittuihin epäkohtiin on jo puututtu ja aktiivimallia on kehitetty sen voimaantulon jälkeen niin, että aktiivisuutta voi osoittaa monipuolisemmin. Vuoden 2019 alusta voimaan tulleen työttömyysturvalain muutoksen (1267/2018) myötä aktiivisuutta kerryttävät myös etuudensaajan sivutoimiset opinnot ja lyhytkestoiset, enintään kuusi kuukautta kestävät opinnot, jotka antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Lisäksi 1.4.2019 alkaen aktiivisuutta kerryttävien palveluiden järjestäjäjoukkoa laajennetaan valtioneuvoston asetuksen muutoksella niin, että työvoimaviranomaisen järjestämien palveluiden lisäksi myös esimerkiksi kuntien tai ammattiliittojen järjestämä toiminta voidaan huomioida aktiivimallissa.

Valiokunta toteaa myös, että suotuisa työllisyyskehitys lisää työllistymismahdollisuuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön viimeisimmän, syksyllä 2018 julkaiseman lyhyen aikavälin työmarkkinaennusteen mukaan työllisyysaste tulee nousemaan 72,7 prosenttiin vuonna 2019. Myös työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt kaikilla koulutusasteilla, kaikissa ammattiryhmissä ja kaikkien ELY-keskusten alueilla. Työttömiä työnhakijoita oli vuonna 2018 keskimäärin 255 900 henkilöä, mikä oli 47 500 vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Valiokunta pitää tärkeänä, että aktiivimallin vaikutuksia työttömien asemaan ja työllistymiseen jatkuvasti seurataan ja arvioidaan mallin toimivuutta alkuperäisten tavoitteiden eli työttömyyden lyhentämisen ja työllistymisen edistämisen saavuttamiseksi. Valiokunnan saaman tiedon mukaan aktiivimallin kehittämistä valmistellaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön johtamassa kolmikantaisessa työryhmässä. Työryhmän on määrä tehdä esityksensä aktiivimallin kehittämiseksi 28.2.2019 mennessä. Lisäksi aktiivimallin vaikutuksista saadaan vuoden 2019 aikana tutkimustuloksia, joiden avulla voidaan arvioida tarkemmin mallin hyötyjä, haittoja, tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteen KAA 3/2018 vp.

Helsingissä 12.2.2019

Valiokunnan mietintö StVM 32/2018 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

VASTALAUSE 1

Perustelut

Yhdymme kansalaisaloitteen esitykseen, jonka mukaan työttömyysturvan aktiivimalli on kumottava. Emme ole missään vaiheessa kannattaneet työttömyysturvan aktiivimallia, joka leikkaa epäoikeudenmukaisella tavalla työttömyysturvaa ja jonka hallitus ajoi voimaan eduskunnan äänestyksissä joulukuussa 2017.

Malli on epäoikeudenmukainen

Aktiivimallissa työttömyysetuuden saajan aktiivisuutta seurataan 65 työttömyysetuuden maksupäivän tarkastelujaksoissa. Mikäli aktiivisuus ei ole riittävää, työttömyysetuus maksetaan seuraavan tarkastelujakson ajan 4,65 prosentilla alennettuna. Aktiivisuutta voisi osoittaa tekemällä palkkatyötä, harjoittamalla yritystoimintaa tai osallistumalla työllistymistä edistäviin palveluihin tai muihin työllistymisedellytyksiä parantaviin palveluihin, ja vuodenvaihteessa voimaan tulleen muutoksen myötä myös sivutoimiset opinnot ja lyhytkestoiset, enintään kuusi kuukautta kestävät opinnot, jotka antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa, lasketaan aktiivisuuden osoitukseksi. Mallin toimivuudesta tähän mennessä saadut tulokset viittaavat siihen, että malli toimii etuusleikkurina, mutta sen muut vaikutukset jäävät vähäisiksi. Yksi merkittävä havainto on, että työttömyysturvan aktiivimalli ei kohtele työnhakijoita yhdenvertaisesti.

Malli on alueellisesti epäoikeudenmukainen

Työpaikkojen ja työllistymistä edistävien palveluiden saatavuus vaihtelee alueellisesti merkittävästi. Kelan tutkimuksen mukaan alennettua työttömyysetuutta saaneita oli maantieteellisesti eniten Itä-Suomessa, Uudellamaalla ja käsivarren Lapissa. Aktiivimalli vaaransi kansalaisten tasa-arvoisuuden siinä mielessä, että malli ei kohdellut eri alueilla asuvia työttömiä tasa-arvoisesti, vaikka työtön olisi toimissaan yhtä aktiivinen asuinalueestaan tai muusta tilanteestaan riippumatta.

Malli on aloittain epäoikeudenmukainen

Alennettua työttömyysetuutta sai ensimmäisellä aktiivimallin tarkastelujaksolla huhti—kesäkuussa 2018 noin 150 000 henkilöä. Kelan työttömyysetuuksien saajista 97 000 (38 %) ja ansiopäivärahaa saajista 54 000 henkilöä (1/3) sai etuuden alennettuna. Heinä—syyskuussa 41,9 prosenttia Kelan työttömyysetuuksien saajista sai tuen alennettuna, ansiopäivärahan saajista 33,7 prosenttia. Aloittain vertailtuna luvut vaihtelevat. Esimerkiksi SAK:laisten alojen työttömyyskassoissa yli 50 prosenttia sai etuuden alennettuna ensimmäisellä tarkastelujaksolla.

Malli leikkaa etenkin iäkkäiltä

Aktiivimalli oli elokuuhun 2018 mennessä leikannut erityisesti iäkkäiden työttömien etuutta. Esimerkiksi mainituilla SAK:laisilla aloilla vain 13 prosenttia ikääntyvistä onnistui täyttämään aktiivisuusehdon ensimmäisellä tarkastelujaksolla. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi ja palvelui-

den paremmaksi kohdistamiseksi olisi selvitettävä, miksi aktiivimalli on alentanut enemmän iäkkäiden kuin nuorempien henkilöiden työttömyysturvaa.

Malli ei huomioi ihmisen toimintakykyä

Työttömissä työnhakijoissa on paljon henkilöitä, joilla on työ- tai toimintakykyä alentava sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Suurella osalla pitkäaikaistyöttömistä työkyky on merkittävästi heikentynyt erityisesti mielenterveyden häiriöiden takia. Merkittävällä osalla pitkäaikaistyöttömistä on työkykyä kohentavan hoidon ja kuntoutuksen tarve. On epäoikeudenmukaista olla huomioimatta ihmisten toimintakykyä ja edellyttää kaikilta samanlaista aktiivisuutta, vaikka he tarvitsisivat työ- ja toimintakyvyn sekä terveydellisten rajoitteiden selvityksen sekä ohjauksen asianmukaiseen hoitoon, kuntoutukseen, työkyvyn selvitykseen tai muuhun tarpeenmukaiseen palveluun. On välttämätöntä selvittää, miten työllisyyttä tukevat palvelut vastaisivat paremmin niiden kohderyhmien tarpeisiin, jotka ohjataan tai jotka hakeutuvat kyseisiin palveluihin.

Malli lisää byrokratiaa eikä tarjoa riittäviä palveluita

Aktiivimalli on myös työttömyysturvan toimeenpanon kannalta kohtuuttoman raskas, kun arvioidaan aktiivimallilla saavutettuja työllisyysvaikutuksia. Työttömien aktiivisuuden tarpeetonta valvontaa ja sanktioita tulisi vähentää ja panostaa työttömien työllistymistä edistäviin palveluihin ja positiivisiin kannusteisiin. Aktiivimallin keskeinen epäkohta on se, että aktiivistakaan omatoimista työnhakua ei katsota mallin mukaan sellaiseksi aktiivisuudeksi, jolla itsessään voi välttää työttömyysturvan aleneman. Työtön, jolle palvelutarpeen arvioinnin perusteella ei tarjota työllistymistä edistävää palvelua vaan ainoastaan omatoimista työnhakua, joutuu kohtuuttomaan asemaan.

Malli lisää toimeentulovaikeuksia

Pieniin tuloihin kohdistuva leikkaus on tuntuva työttömän arjessa. Kelan maksamat työttömyysetuudet (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki) ovat ilman lapsikorotuksia kuukaudessa bruttona keskimäärin 696,60 euroa. Aktiiviehdon täyttymättä jääminen vähentää tukea 4,65 %, mikä peruspäivärahan tasolla tarkoittaa 32,40 euron leikkausta kuukaudessa. Vastaavasti esimerkiksi SAK:laisilla aloilla keskimääräinen ansiopäiväraha on 1 236 euroa kuukaudessa, josta leikkaus on 57,50 euroa. Työttömyysturvan lapsikorotuksia saavilla leikkaus on vielä tuntuvampi. Toimeentulotuella on mahdollisuus täydentää toimeentuloa, jos tuen tarveperusteet täyttyvät. Toimeentulotuki viimesijaisena etuutena on kuitenkin väärässä käytössä, jos etuuden tarpeen aiheuttaa lainsäädäntö ja ensisijaisen etuuden leikkaus. Aktiivimallin vuoksi asioiminen usean viranomaisen luona lisää tukijärjestelmän byrokraattisuutta ja heikentää työllistymisen kannustimia entisestään.

Leikkurista luovuttava ja palveluita kehitettävä

Huhtikuun alusta lukien aktiivisuutta kerryttävien palveluiden järjestäjäjoukko laajenee niin, että työvoimaviranomaisen järjestämien palveluiden lisäksi myös esimerkiksi kuntien tai ammattiliittojen järjestämä toiminta voidaan huomioida aktiivimallissa. Lisäksi kolmikantainen työryhmä valmistelee parhaillaan aktiivimallin kehittämistä.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2018 vp
Vastalause 1

Mielestämme aktiivimallin epäoikeudenmukaisesta leikkurista on luovuttava ja kehitettävä aktiivisia työvoimapalveluita asiakaslähtöisesti. On tärkeä selvittää, millaisia työllisyyttä tukevia palveluja eri kohderyhmät tarvitsevat. Palvelujen vaikuttavuutta on mahdollista arvioida esimerkiksi laatimalla mittarit, joilla arvioidaan, miten työllisyyttä tukevat palvelut ovat edistäneet työ- ja toimintakykyä ja työmarkkinoille siirtymistä. Samalla on mahdollista selvittää työ- ja toimintakykyä tukevien palvelujen sisältöä tarkemmin. On huomioitava erilaisten työttömien tuen, ohjauksen ja neuvonnan palvelutarpeet. Sosiaalityön, terveydenhuollon, psykologipalveluiden, työllisyysneuvonnan, koulutus- ja urasuunnittelun tukemisen sekä etuuksien hakemiseen liittyvien palvelujen tarpeeseen on vastattava ja palveluihin satsattava. Samoin tulee kartoittaa palveluiden edellyttämä ammatillinen osaaminen, tarvittavat resurssit ja organisointi. Tuki- ja neuvontapalveluita on siirrettävä lähemmäs ihmisiä ja tehtävä kokonaisvaltaisia ja integroituja tuki- ja neuvontapalveluita erityisesti vaikeasti työllistettäville henkilöille.

Edellä mainitun perusteella ehdotamme, että kansalaisaloite hyväksytään ja aktiivimalli kumotaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

hyväksytään 1.—4. lakiehdotus. ***(Vastalauseen muutosehdotukset)***

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysturvalain muuttamisesta annettu laki (1138/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

2.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annettu laki (1139/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

3.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annettu laki (1140/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

4.

Laki

sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annettu laki (1141/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Helsingissä 12.2.2019

Anneli Kiljunen sd
Kristiina Salonen sd
Krista Kiuru sd
Veronica Rehn-Kivi r

VASTALAUSE 2

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kannattaa kansalaisaloitteella esitettyä aktiivimallin kumoamista.

Eduskunta edellytti aktiivimallia koskevaa muutosta hyväksyessään, että uudistuksen vaikutuksia tulee seurata tarkasti. Saamiemme tietojen mukaan asiantuntijat ovat katsoneet, että aktiivimalli on aiheuttanut monia ongelmia sen piirissä oleville ja asettanut ihmiset eriarvoiseen asemaan ympäri Suomen. Alennettua työttömyysetuutta saaneita oli maantieteellisesti eniten Itä-Suomessa, Uudellamaalla ja käsivarren Lapissa.

Työttömien työnhakijoiden alueellinen jakautuminen ja vaikeasti työllistyvien työttömien määrä on jätetty kokonaan huomioimatta, ja siitä syystä ihmisten eriarvoisuus on lisääntynyt.

Erityisesti kärsijöinä ovat olleet vaikeasti työllistyvät, pitkäaikaistyöttömät ja ikääntyvät työnhakijat. Elokuuhun 2018 mennessä alennetun ansiopäivärahan saajista joka kolmas oli täyttänyt 60 vuotta. THL:n asiantuntijalausunnon mukaan perustoimeentulotuen määrä on kasvanut aktiivimallin käyttöönoton jälkeen.

Katsomme, että aktiivimallissa on vakavia puutteita. Asiantuntijalausuntojen mukaan työttömissä työnhakijoissa on myös niitä henkilöitä, joilla on työ- tai toimintakykyä alentava sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Nämä henkilöt eivät sovellu aktiivimallin kohteiksi, vaan he tarvitsisivat työ- ja toimintakyvyn sekä terveydellisten rajoitteiden selvityksen sekä ohjauksen asianmukaiseen hoitoon, kuntoutukseen, työkyvyn selvitykseen tai muuhun tarpeen mukaiseen palveluun.

Valiokunta totesi mietinnössään, että aktiivimalliin kohdistettu voimakas kritiikki ja nyt käsiteltävänä oleva aloite osoittavat, että aktiivimallissa on epäkohtia. Malli ei ole kaikissa tilanteissa tarjonnut työllistymään pyrkineelle ja palveluun pääsyyn yrittäneelle työnhakijalle riittävästi keinoja osoittaa aktiivisuutta estääkseen joutumista vähennetylle etuudelle. (StVM 32/2018 vp — KAA 3/2018 vp, s. 4, kpl 12). Lopuksi katsomme, että työttömiä työnhakijoita tulee kannustaa työnhakuun, mutta se ei saa tapahtua nöyryyttämällä ja etuisuutta leikkaamalla varsinkaan, jos yhteiskunnalla ei ole tarjota yhdenvertaista mahdollisuutta kaikille onnistua yrityksissään työllistyä.

Edellä mainitun perusteella ehdotan, että kansalaisaloite hyväksytään ja aktiivimalli kumotaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hyväksytään 1.—4. lakiehdotus. ***(Vastalauseen muutosehdotukset)***

Valiokunnan mietintö StVM 32/2018 vp
Vastalause 2

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysturvalain muuttamisesta annettu laki (1138/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

2.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annettu laki (1139/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

3.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annettu laki (1140/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

4.

Laki

sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annettu laki (1141/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Helsingissä 12.2.2019

Arja Juvonen ps

VASTALAUSE 3

Perustelut

Aktiivimallin (HE 124/2017 vp) ensimmäisellä tarkastelujaksolla huhti—kesäkuussa 2018 työttömyysetuus aleni aktiivimallin vuoksi jopa 150 000 suomalaisella. Aktiivimallin ydinongelma on, että sen aktiivisuusehdon täyttäminen ei riipu pelkästään kansalaisesta itsestään. Työpaikan saaminen ei ole työnhakijan käsissä, ja palveluihin pääseminen taas vaihtelee paikkakunnittain.

Tilastoja tarkastelleen aktiivimallin leikkuri on kohdistunut alueellisesti ja ikärakenteen kannalta epätasaisesti. Iäkkäistä työttömistä keskimääräistä suurempi osa ei ole täyttänyt aktiivisuusehtoa. Alueellisesti aktiivimalli on leikannut työttömyysturvaa erityisesti Itä-Suomessa, Uudellamaalla ja käsivarren Lapissa.

Ongelmia nostavat esiin myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemat asiantuntijat ja ammattijärjestöt. Työttömyyskassojen yhteisjärjestö toteaa, että aktiivimalli kohtelee kansalaisia hyvin epätasa-arvoisesti maantieteellisesti ja ammattialoittain. STTK:n mukaan aktiivimalli on työttömyysturvan toimeenpanon kannalta tarpeettoman raskas, kun arvioidaan aktiivimallilla saavutettuja työllisyysvaikutuksia. SAK korostaa, että lähtökohtaisesti pieniin tuloihin kohdistuva leikkaus on tuntuva työttömän arjessa. Työttömien keskusjärjestön mukaan kaikille työttömille ei ole tarjolla työpaikkoja eikä palveluita, joten tosiasiallisesti aktiivimalli leikkaa työttömien perusturvaa.

Aktiivimalli on ongelmallinen, sillä se ei ota riittävästi huomioon työkyvyttömyyttä ja osatyökyvyttömyyttä. THL:n lausunnon mukaan osalla pitkäaikaistyöttömistä on tarve työkykyä kohentavaan hoitoon ja kuntoutukseen, eivätkä nämä henkilöt sovellu nykymuotoisen aktiivimallin kohteiksi. Sanktion sijaan he tarvitsevat ohjauksen asianmukaiseen hoitoon, kuntoutukseen tai muuhun palveluun.

Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on useaan otteeseen antanut Suomelle moitteet sosiaaliturvan vähimmäisetuuksien liian pienestä tasosta. Perusturvan taso on yksinkertaisesti riittämätön, ja sitä tulisi korottaa rankaisevan ja tukea leikkaavan aktiivimallin sijasta.

Hallituksen käyttöön ottama aktiivimalli ja muut sosiaaliturvan leikkaukset (perusturva- ja indeksijäädytykset, opintorahan sekä asumistuen leikkaukset sekä lääke- ja matkakorvausten leikkaukset) ovat lisänneet toimeentulotuen tarvetta, mikä lisää kustannuksia toisaalla ja on köyhyyspoliittisesti epätoivottavin tulos. Perustoimeentulotuen saajien määrä on kasvanut aktiivimallin käyttöönoton jälkeen. Tämä on huolestuttava suunta, sillä toimeentulotuki aiheuttaa vakavia ja tarpeettomia kannustinloukkuja. Myös THL:n asiantuntijalausunnon mukaan toimeentulotuki viimesijaisena etuutena on väärässä käytössä, mikäli etuuden tarpeen aiheuttaa lainsäädäntö ja ensisijaisen etuuden leikkaus.

Vihreiden suunta työllisyyspolitiikan suhteen on toinen kuin hallituksen. Haluamme kannustaa ihmisiä lisäämällä tukea ja henkilökohtaista palvelua sekä esimerkiksi helpottamalla työttömyys-

turvalla opiskelua. Haluamme perustulon, joka poistaa toimeentulon byrokratialoukut. Sosiaaliturvamme on sovelluttava kaikenlaisiin elämäntilanteisiin, ei vain yhdenlaiseen malliin.

Perustulo ansaitsee laajemman kokeilun, jossa noudatetaan tieteellisesti päteviä kriteerejä ja hyvän tiedontuotannon periaatteita. Kokeilun riittävän laajuuden turvaamiseksi sille on turvattava riittävät resurssit. Kokeilun tavoitteena tulee olla yleistettävä tieto ja tulokset, joiden pohjalta voidaan tehdä poliittisia päätöksiä perustulon jatkosta. Perustulokokeilua on laajennettava niin, että kokeilun otantaa laajennettaisiin määrällisesti ja laadullisesti kattamaan useampia ihmisryhmiä.

Aktiivimalli (HE 124/2017 vp) on kansalaisia eriarvoistava, ja lisäksi siihen liittyy monia alueellisia ja alakohtaisia epäkohtia. Vihreiden mielestä rangaistuksenomaiset leikkurit tulee poistaa sosiaaliturvasta. Vihreiden mielestä sosiaaliturvaa tulee selkeyttää ja kehittää sitä perustulon suuntaan. Perustulo takaa perusturvan kaikissa elämäntilanteissa ja tekee työn vastaanotosta aina kannattavaa.

Edellä mainitun perusteella ehdotan, että kansalaisaloite hyväksytään ja aktiivimalli kumotaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

hyväksytään 1.—4. lakiehdotus. ***(Vastalauseen muutosehdotukset)***

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysturvalain muuttamisesta annettu laki (1138/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

2.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annettu laki (1139/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

3.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annettu laki (1140/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

4.

Laki

sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annettu laki (1141/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Helsingissä 12.2.2019

Outi Alanko-Kahiluoto vihr

VASTALAUSE 4

Perustelut

Vuoden 2018 alusta voimaan tullut työttömyysturvan niin sanottu aktiivimalli on osoittautunut epäoikeudenmukaiseksi massaleikkuriksi, joka rankaisee ihmisiä työttömyyden tai sairauden perusteella, kasvattaa toimeentulotukimenoja ja aktivoinnin sijasta pahentaa sosiaaliturvajärjestelmän byrokratialoukkuja.

Aktiivimallin toisella tarkastelujaksolla heinä—syyskuussa 158 000 työtöntä ei onnistunut täyttämään aktiivisuusehtoja, minkä myötä heidän etuuttaan leikattiin. Ensimmäiseen tarkastelujaksoon verrattuna leikkuriin joutuneiden määrä kasvoi edelleen. Vain hieman yli 10 prosenttia niistä työttömistä, joiden työttömyysetuutta leikattiin ensimmäisen tarkastelujakson jälkeen, onnistui täyttämään aktiivisuusehdot toisella tarkastelujaksolla.

Aktiivisuusehdot ovat heikosti perustellut ja mielivaltaiset. On vaikea ymmärtää ajatusta, jonka mukaan työttömyysturvaa leikataan, jos työtön ei onnistu löytämään työtä. Kaikilla työttömillä ei myöskään ole samanlaisia edellytyksiä työllistyä. Osatyökykyisten, vammaisten, pitkäaikaistyöttömien tai ikääntyneiden työttömien työllistyminen kestää usein keskimääräistä pidempään. Aktiivimalli rankaisee heitä eniten.

Sosiaali- ja terveysministeriö on todennut aktiivimallin piirissä olevan huomattava määrä tosiasiallisesti työkyvyttömiä henkilöitä, joilla sairauspäivärahan enimmäiskesto on tullut täyteen. Valtioneuvoston tilaaman selvityksen "Osatyökykyisten reitit työllisyyteen" mukaan vuonna 2018 noin 27 000 henkilöä työttömistä oli kokonaan työkyvyttömiä. Nämä henkilöt ovat kuitenkin aktiivimallin piirissä eli heidän sosiaaliturvaansa leikataan sairastamisen takia.

Aktiivimalli myös asettaa työnhakijat keskenään eriarvoiseen asemaan riippuen hakijan asuinpaikasta ja ammattialasta. Aktiivimalli ei huomioi työnhakua tai tarjolla olevien työpaikkojen tai palveluiden puutetta. Jos työpaikkaa ei yksinkertaisesti ole tarjolla, ei työttömyyspäivärahan leikkaaminen edistä työttömän työllisyyttä aktiivisuudesta tai omasta työllistymishalusta huolimatta.

Aktiivimallin myötä työttömiä ohjataan hakeutumaan mihin tahansa palveluun leikkauksen välttämiseksi, mikä voi johtaa palveluiden pirstoutumiseen ja niiden epätarkoituksenmukaiseen kohdentumiseen. Kun henkilöitä ohjataan massoittain vääränlaisiin palveluihin, osa jää tarvitsemiensa palveluiden ulkopuolelle ja palveluiden kokonaisvaikuttavuus heikkenee.

Työllisyyspolitiikassa tarvitaan nykyistä enemmän ja nykyistä parempia palveluita, mikä voi perustua vain asiakaslähtöisyydelle eikä sanktioille. Siksi sekä aktiivimallista että työvoimapoliittisista karensseista tulee luopua. Palvelut tulee kohdistaa yksilöllisen tarpeen mukaan ja lyhytkestoisen työn vastaanottamista hankaloittavat byrokratialoukut purkaa.

Perustulokokeilua tulee laajentaa ja sen menetelmälliset puutteet korjata. Perustuloa tulisi myös kokeilla korkeammalla, esimerkiksi 800 euron tasolla, mikä vähentäisi toimeentulotuen tarvetta sekä lisäisi järjestelmän ennakoitavuutta ja kannustavuutta huomattavasti nyt kokeiltua mallia

enemmän. Perusturvan tasoa on välittömästi korotettava, sillä nykyisen hallituksen tekemät indeksileikkaukset ja aktiivimalli ovat pahentaneet entisestään sosiaaliturvajärjestelmän keskeisintä ongelmaa eli pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta.

Aktiivimalliin liittyvien lukuisien epäkohtien korjaamiseksi ei ole esitetty uskottavia toimenpiteitä. Mahdolliset aktiivisuusehtoon tehtävät laajennukset eivät ratkaise sitä ongelmaa, että "aktiivisuutta" edellytetään myös henkilöiltä, joilla ei ole esimerkiksi terveydellisistä syistä mahdollisuutta osallistua palveluihin tai tehdä töitä. Tästä syystä työttömyysturvan aktiivimallista on perusteltua luopua kansalaisaloitteen mukaisesti.

Edellä mainitun perusteella ehdotan, että kansalaisaloite hyväksytään ja aktiivimalli kumotaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

hyväksytään 1.—4. lakiehdotus. ***(Vastalauseen muutosehdotukset)***

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysturvalain muuttamisesta annettu laki (1138/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

2.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta annettu laki (1139/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

3.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta annettu laki (1140/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2018 vp
Vastalause 4

4.

Laki

sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

1 §

Tällä lailla kumotaan sairausvakuutuslain 11 luvun 6 §:n muuttamisesta annetu laki (1141/2017).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

Helsingissä 12.2.2019

Aino-Kaisa Pekonen vas